

Obvezni izvod = obveznost založnika

Zbiranje obveznega izvoda na ozemlju današnje Slovenije poteka že od leta 1807, ko je stopil v veljavo dvorni dekret, ki je določal obvezno oddajo izvoda vsakega novega tiska javnim deželnim knjižnicam. Prvotni namen obveznega izvoda je bila seveda cenzura, danes pa je namen obveznega izvoda zagotoviti ohranjanje in dostopnost **pisne tiskane in spletne nacionalne kulturne dediščine**, omogočiti izvajanje bibliografskega nadzora, izdelavo nacionalne bibliografije ter pripravo podatkov o slovenski založniški produkciji. Na ta način se gradi in za prihodnje rodove ohranja zbirka publikacij, ki se kakor koli nanašajo na Slovence, Slovenijo ali slovenski jezik.

S pomočjo obveznega izvoda Narodna in univerzitetna knjižnica ter druge prejemnice obveznega izvoda izvajajo bibliografski nadzor tako, da obvezni izvod ustrezno bibliografsko obdelajo, zagotavljajo dostopnost njegovih bibliografskih podatkov v vzajemnem katalogu slovenskih knjižnic ter ga trajno ohranjajo.

Na podlagi prejetega obveznega izvoda NUK pripravlja in objavlja Slovensko bibliografijo, ki se oblikuje po narodnostnem načelu. To pomeni, da Slovenska bibliografija vključuje podatke o publikacijah, katerih avtorji so Slovenci, ki so napisane v slovenskem jeziku ali jih je izdala slovenska založba. Na temelju prejetega obveznega izvoda NUK zbira statistične podatke o založniški produkciji v Sloveniji, lahko pa tudi ugotavlja čas delovanja posameznih zavezancev ter obseg njihove publicistične dejavnosti. Dvakrat letno so ti statistični podatki tudi objavljeni (http://cezar.nuk.uni-lj.si/slo_knjiga/index.php).

Z zakonom ob obveznem izvodu publikacij, ki je bil sprejet leta 2006, in kasnejšimi njegovimi dopolnitvami, je zavezanec za predložitev obveznih izvodov publikacij vsaka pravna ali fizična oseba, ki izdaja publikacije – to so lahko založnik, izdajatelj, distributer ali samozaložnik.

Za publikacijo štejemo vsak zapis informacije na katerem koli nosilcu, ki je izdan, založen, izdelan, prirejen ali fizično ali elektronsko distribuiran za uporabo v javnosti. Predmet obveznega izvoda so naslednje publikacije:

- tiski v vseh tiskarskih in razmnoževalnih tehnikah, skupaj z dodatki in prilogami, tj. knjige, brošure, serijske publikacije, separati, muzikalije, kartografsko gradivo, faksimile, drobn tisk (npr.: razglednice, plakati, nalepke, vizitke, večje tiskovine, prospekti, koledarji, katalogi, gledališki in drugi programi, navodila);
- elektronske publikacije na fizičnih nosilcih zapisa oziroma dostopne na računalniških omrežjih ali svetovnem spletu (spletne publikacije);
- avdio in video gradivo na različnih nosilcih zapisa;
- elektronske publikacije, ki so kombinacija različnih vrst zapisov (multimedijski kompleti).

Zavezanci so NUK dolžni poslati ali predložiti praviloma: **4 izvode publikacij oziroma 16 izvodov publikacij, kadar so izdane s pomočjo javnih sredstev ali s strani pravne osebe javnega prava**. Izjeme so le:

- doktorske disertacije – 2 izvoda;
- izjemno drage publikacije, katerih prodajna cena za izvod je višja od 1.000 € – 2 izvoda;
- elektronske publikacije na računalniških omrežjih ali svetovnem spletu – 1 izvod;
- drobn tisk – 4 izvode;
- šolska glasila – 4 izvode;
- večji plakati (jumbo plakati, Bill-board plakati ali Citylight plakati) – 1 izvod v elektronski obliki;
- publikacije, ki imajo naklado manj kot 50 izvodov – obveznih izvodov ni potrebno pošiljati (faksimile je predmet obveznega izvoda ne glede na število izdanih naslovov!);
- dotisi – obveznih izvodov ni potrebno pošiljati (razen če skupaj s prvim natisom preseže končno naklado 50 izvodov).
- 1 izvod elektronske publikacije oziroma 1 izvod vsakega formata elektronske publikacije, v katerem je le-ta izšla: **samostojne spletne publikacije** (elektronske knjige, elektronski časopisi in časniki), **spletna mesta** (spletna mesta (strani) organizacij, oseb in dogodkov, portali, spletno dostopne storitve, podatkovne

zbirke, spletne novice, spletne konference, spletni bilteni, mrežni dnevniki, blogi) **in druge elektronske vsebine** (video in zvočni zapisi, interaktivni zemljevidi in mestni načrti, računalniški programi ipd.).

Narodna in univerzitetna knjižnica kot nacionalna depozitarna organizacija obdrži zase po dva obvezna izvoda publikacij, dva izvoda pa pošlje drugi depozitarni knjižnici, to je Univerzitetni knjižnici Maribor. V primeru prejema 16 obveznih izvodov po en izvod prejmejo še v zakonu našteje slovenske osrednje območne knjižnice na ozemlju Slovenije (Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica, Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto, Knjižnica Otona Župančiča Ljubljana, Mariborska knjižnica, Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem, Osrednja knjižnica Celje, Osrednja knjižnica Kranj, Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper, Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota) ter osrednji knjižnici Slovencev v zamejstvu. To sta Narodna in študijska knjižnica v Trstu in Slovenska študijska knjižnica v Celovcu.

Za lažjo identifikacijo publikacije zakon predpisuje tudi kolofon, kar lahko imenujemo tudi osebna izkaznica publikacije, je torej obvezen element publikacije na katerem koli mediju in predstavlja mesto, kjer so zbrani podatki:

- ime ali naslov publikacije, pri prevodu tudi ime ali naslov izvirne publikacije,
- ISBN ali ISSN ali ISMN ali drugo mednarodno oznako publikacije,
- naziv ali ime nosilca avtorskih pravic,
- izdaja, dotis, ponatis, dopolnitve, ponovitve ipd.,
- osebno ime avtorice/avtorja publikacije,
- ime in sedež založnika,
- leto izida publikacije,
- leto natisa ali izdelave publikacije,
- število natisnjenih izvodov,
- maloprodajna cena publikacije (pri monografskih in serijskih publikacijah je cena lahko navedena tudi kje drugje v publikaciji),
- navedbo javnega financerja, če je bila publikacija izdana tudi z javnimi sredstvi.

Za elektronske publikacije na spletu zakon kot obvezni element navaja tudi URL.

Poleg skrbi za popolno bibliografsko obdelavo in trajno ohranjanje narodove pisne in kulturne dediščini pa zakon Narodni in univerzitetni knjižnici nalaga tudi skrb za preliminarno opisno in vsebinsko katalogizacijo ter opremo tega gradiva z mednarodnimi identifikatorji.

Povzeto po

Obvezni izvod publikacij. Ljubljana, Narodna in univerzitetna knjižnica. <https://www.nuk.uni-lj.si/informacije/obvezni-izvod> (16. 1. 2019).

Pravilnik o vrstah in izboru elektronskih publikacij za obvezni izvod. Ur. l. RS, št. 90/2007.

Zakon o obveznem izvodu publikacij. Ur. l. RS, št. 69/2006, 86/20

mag. Maja Peteh